

## Skötselplan för

# Backa naturreservat

Fastställd den 6 mars 1998.

## A ALLMÄN BESKRIVNING

### 1. Administrativa data

|                        |                                                                                  |
|------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|
| Reservatets benämning: | Backa naturreservat                                                              |
| Kommun:                | Borås                                                                            |
| Socken:                | Ljushult                                                                         |
| Gräns:                 | Se beslutskarta, bilaga 2, gränsen markerad som en kraftigt punktstreckad linje. |
| Karta:                 | Ekonomisk karta 062 86                                                           |
| Fastigheter och ägare: | Sexdrega pastorat, Hökhult, 510 53 Aplared                                       |
| Areal:                 | Totalt ca 3,9 ha, varav utökningen motsvarar ca 2,2 ha                           |
| Naturtyper:            | Ekhage 3,9 ha (efter restaurering)                                               |
| Naturvårdsförvaltare.  | Länsstyrelsen                                                                    |

## 2. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

### 2.1 Naturförhållanden

Reservatet är beläget i Ljushults socken ca 500 meter sydväst om före detta komministerbostället Backa. Området utgörs av gammal hagmark genom vilken den gamla landsvägen Backa-Arnäsholm har gått. Området ligger ca 200 möh och är mycket kuperat och sluttar mot sydväst. Marken är ställvis blockrik eller med hållmarksinslag av gnejs. Det utgör ett tilltalande kulturlandskap av ekhagskaraktär med trädskikt av grova till mycket grova hagmarksekar med inslag av asp, rönn, lönn, björk och ask.

Den aktuella utökningen omfattar en kulle som utgör en fortsättning på ekhagen men som har planterats med gran för ca 20 - 40 år sedan. Inslaget av gran och asp är därför stort under en skärm av hårt trängda ekar. Buskskiktet utgörs av hassel med inslag av en och rönn. Fältskiktet är av frisk ört/ris hedtyp och kännetecknas av arter som vitsippa, knägräs, kruståtel omväxlande med blåbärsris, örnbräken, ekorrbar, blodrot och teveronika.

På ek och asp förekommer lunglav, *Lobaria pulmonaria* och på de grova ekarna förekommer ovanliga arter som almlav, *Gyalecta ulmi*; blek kraterlav, *G. flotowii*; *Antitrichia curtipendula* och korallav, *Sphaerophorus globosus*; dvärgbägarlav, *Cladonia parasitica* och blomskägglav, *Usnea florida*. På nakenved av ek finns en rik knappåslav-flora, *Caliciaceae*, med bl a den parasymbiontiska *Chaenothecopsis epithallina* på *Chaenotheca trichialis*.

De gamla ekarna, varav flera med ett kraftigt murknat innanmäte, har en rik förekomst av insekter som är beroende av död och murken ved. Området kan sägas vara ett av flera viktiga reliktområden i länet för hotade skalbaggar och andra insekter, som trängts undan från sina kärnområden i Sydsverige och Centraleuropa (jfr Rundlöf & Nilsson 1995). Området hyser den akut hotade läderbaggen, *Osmoderma eremita*, men även sådana sårbara och hänsynskrävande skalbaggsarter som ängern, *Grynocharis oblonga* och knäpparen, *Ampedus hjorti*. Till övriga intressanta arter som noterats hör kortvingen, *Oxypoda recondita*; *Haploglossa gentilis*, *Dendrophilus corticalis* och *Trox scaber*. Samtliga arter funna på ek. Den förstnämnda är speciellt intressant då vi i Sverige har ett ansvar gentemot Europa att skydda denna av EU prioriterade arten.

Typiska fåglar för området är bofink, nötväcka, trädpiplärka, större hackspett och spillkråka. Nötkråka ses regelbundet i området och gröngöling har uppgivits häcka här.

Spåren av en tidigare markanvändning märks i form av odlingsrösen och den gamla landsvägen mellan Backa och Arnäsholm som utgör en rest av det gamla vägnätet.

Gården Backa har varit prästgård från åtminstone 1600-talet fram till 1987. Av den ekonomiska kartan från 1897 framgår att området redan för 100 år sedan utgjorde en ekskogsrest i ett i övrigt barrskogsdominerat landskap. Äldre kartor som visar markslagen saknas men enligt uppgifter ur sockenboken utgjordes socknen till stor del av en stor kronoallmänning som var känd för sina bestånd av bok och ek. Reservatet kallas enligt uppgift för Julanderlunden, efter initiativtagaren och kommunalmanen Julander och är en av de få resterna av ekskog som Ljushult en gång var bekant för. Området ligger mellan inägorna och barrskogen på gården Udden och genom området går den gamla "Prästavägen".

## B. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

### 1.1 Övergripande mål

Reservatets skötsel syftar till att bevara de växt- och djurarter som är rariteter i länet eller landet och som är knutna till ljusöppna ekhagar med gamla och grova ekar. Exempel på arter som är hotade eller sällsynta i landet och som långsiktigt ska kunna föryngra sig i långsiktigt livskraftiga populationer är bland lavarna almlav, blek kraterlav och korallav och bland insekterna läderbagge, *Osmoderma eremita*; ängern, *Grynocharis oblonga* och knäpparen, *Ampedus hjorti*.

### 1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

#### Avverkade och vindfällda lövträd

För att gynna förekomsten av vedlevande insekter och svampar skall grova trädstammar eller delar av stammar och grova grenar tillåtas ligga kvar där de inte är till hinder för skötseln av naturreservatet. De träd som faller på olämpliga ställen skall läggas upp på solexponerade platser. På vissa ställen bör det läggas upp mindre rishögar och vältor med grenar, vilka efterhand tillförs nytt vedmaterial när ved från avverkade eller fallna träd finns tillgängligt. Uppläggning av ved skall ske i samråd med naturvårdsförvaltaren.

#### Beteshävd

Naturbetesmarken med solitärträd skall hållas i fortsatt hävd genom årligt bete och putsning. Marken får ej kultiveras eller påföras gödsel eller bekämpningsmedel. Återkommande röjning av sly och buskar skall vid behov genomföras för att områdena ej skall växa igen. Vidare skall bestånd av örnbräken slås av. Betesperiodens längd skall anpassas till fodertillgången i förhållande till antalet djurenheter. Betet skall inledas senast i slutet av juni månad och skall ske med antingen får, häst eller nötboskap. Hävdpåverkan skall vid betesperiodens slut på hösten ha varit sådan att all gräsmark är väl avbetad. Den kvarstående vegetationsmängden, mätt som genomsnittlig "linjelhöjd", skall på torr till frisk mark vara högst 3 cm och mindre än 7 cm på fuktig eller blöt mark.

Användning av maskmedel (Avermectiner) på de betande djuren bör undvikas. Om det används bör djuren hållas på någon annan plats under ca en vecka efter behandlingen.

Fällindelning skall kunna utföras för att styra betestrycket och för att underlätta tillgängligheten för allmänheten.

#### Solitärträden

Vården av de gamla grova ekarna och andra stora solitärträd är en av de viktigare uppgifterna inom reservatet. Nya grova solitärer skall tillåtas utvecklas så att kontinuiteten av grova träd och hålträd kan upprätthållas i området. Med grova lövträd menas träd med en stamomkrets av minst 150 cm 1,3 m över marken.

Gammelträden skall befrias från konkurrerande och skuggande yngre träd genom fortlöpande bete och slätter samt då så erfordras avverknings- och röjningsåtgärder.

Träd som utgör viktiga inslag i det öppna hagmarkslandskapet och riskerar att förlora delar av trädkronan bör säkras på lämpligt sätt, t. ex. genom stagning eller försiktig beskärning. Ihåliga träd får inte fyllas med cement eller annat material som kan skada förutsättningarna för den insektsfauna som är knuten till träden. Ej heller får mulmen i träden grävas ur och avlägsnas. Äldre döda träd och högstubbar ska stå kvar.

Träden kan också behöva skydd (inhägnas) från betande djur t. ex. hästar. Dessa kan skada träden genom barknag och tramp kring stambasen. Rekrytering av nya solitärer skall fortlöpande ske med plantmaterial från orten. För vården av träden bör, om så bedöms nödvändigt, särskild expertis anlitas liksom för odling och skolning av nytt inhemskt plantmaterial.

Beskärning eller andra restaureringsåtgärder på grova solitärträd och alléträd får endast ske efter samråd med naturvårdsförvaltaren.

### **Barrträden**

Samtliga granar inom reservatet skall avverkas.

### **1.2.3 Faunavård och jakt**

Arbetsföretag enligt skötselplanen skall utföras under lämplig tid och på sådant sätt att risken för störningar på fågellivet undviks.

Förordnandet innebär inga förändringar för rådande jakt- och viltvård.

## **1.3 Beskrivning av skötselområden**

### **Delområde A**

Beskrivning: Utgör den gamla reservatsdelen

Mål: Ljusöppen ekhage med högst 50 % krontäckning och med en genomsnittlig kvarstående vegetationsmängden på 3 cm på torr till frisk mark och högst 7 cm på fuktig eller blöt mark.

Åtgärder: Gallring av vissa träd med dåligt utvecklad krona och som skuggar värdefulla solitärer. Stämpling av träd måste föregås av noggranna studier av lavpåväxten och skalbaggsförekomst så att inte känsliga och hänsynskrävande arter berörs. Området hägnas sin en fälla och betas årligen. Rójning av sly skall ske vid behov.

### **Delområde B**

Beskrivning: Utgör den utökade delen av reservatet som består av ekskog med en tät granföryngring. Fältskiktet är endast svagt utvecklat p.g.a. kraftig beskuggning.

- Mål:** Hagmark med glest trädskikt av ek och andra lövträd samt utveckling av ett sammanhängande fältskikt av gräs och örter. Krontäckningen från lövträden skall efter restaureringen inte överskrida 50 %.
- Åtgärder:** Avverkning av samtliga granar. Virkesavfall skall samlas ihop och transporteras bort. Samtliga lövträd sparas för ev. kommande gallringar. Vattskott på ek till följd av avverkningen skärs bort vart annat år upp till ca 3 meters höjd på stammarna. Området hägnas som en fålla och betas årligen.

## **2. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV**

### **2.1 Övergripande mål och riktlinjer**

Det övergripande målet skall vara att göra området tillgängligt för det rörliga friluftslivet. Besökande skall ges information om områdets natur- och kulturhistoriska värden.

### **2.2 Åtgärder**

#### **2.2.1 Tillgänglighet**

Beskrivning: Området kan nås med bil via riksväg 27 söder om Borås och vidare via avtagsväg mot Roasjö alternativt Ljushult. Möjligheter att parkera finns i anslutning till avtagsvägen mot gården Udden.

Åtgärder: Naturvårdsförvaltaren skall genom avtal träffa överenskommelse med markägaren om fortsatt möjlighet att disponera parkeringsplatsen. Vägvisare skall sättas upp vid allmän väg.

#### **2.2.2 Friluftsanordningar**

Huvudentrén är förlagd till den södra änden av reservatet. Här placeras reservatsskylten med information om reservatets natur- och kulturhistoria samt gällande bestämmelser.

Hänvisningsskyltar placeras vid parkeringen och vid stigförgreningen söder om reservatet.

#### **2.2.4 Renhållning**

Skräp och avfall som uppkommer i området omhändertas av naturvårdsförvaltaren

#### **2.2.5 Tillsyn**

Naturvårdsförvaltaren svarar för den övergripande tillsynen av reservatsområdet. För den löpande skötseln och tillsynen skall naturvårdsförvaltaren teckna skötsel- och tillsynsavtal med lämplig uppdragstagare.

### **2.2.6 Dokumentation**

Dokumentation av skötseln skall göras med avseende på utförda skötselåtgärder, tidpunkt för utförandet, noteringar om effekter av åtgärden, kostnader och intäkter samt finansiering av naturvårdsförvaltningen.

Ett program för dokumentation och uppföljning av naturvärdena i reservatet skall upprättas. Programmet skall utgöra underlag för eventuell revidering av skötselplanen och skötselavtal med uppdragstagare/brukare.

För att få ett mått på graden av måluppfyllelse för de angivna kvalitetsmålen skall mätning ske av bl a:

- Lövträdens procentuella krontäckning.
- Räkning och mätning av lavar på viss utvalda träd med hjälp av fotoram.
- Mängdförhållanden bland markbundna växtarter.
- Fallfällor i träd med mulm vilka vittjas regelbundet under sommaren för analys av förekommande skalbaggsarter.

### **2.2.7 Revidering**

De åtgärder som anges i skötselplanen skall ses över vart 10:e år eller i övrigt när det kan anses motiverat. Skötselavtalen ses över vart 3:e eller 5:e år vid utvärdering av skötseln.

## **3. Finansiering**

För betesdriften svarar djurhållaren. EU:s miljöstöd för biologisk mångfald och kulturmiljöer skall sökas för naturbetesmarken.

Stängsling och avverkning samt röjning och risdragning bekostas av staten.

För skötselåtgärder i naturbetesmarken i form av kvistning av vattskott mm som inte täcks av EU:s miljöstöd bekostas av staten.

Utmärkning och skyltning av reservatet utförs och bekostas av staten.

Anläggning och skötsel av P-platsen, stig och stängselgenomgångar bekostas av staten.

Renhållning kring markerade stigar bekostas av staten.

Dokumentation och uppföljning bekostas av staten.

### **Ekonomisk utredning**

Länsstyrelsen har gjort en ekonomisk utredning, daterad 1998-02-10 avseende kostnader och intäkter för naturvårdsförvaltningen. Utredningen biläggs (Bilaga A).